

pater aestheticus

O Bogdanu Popoviću, akademiku, književniku i eklektiku, mogli bi se, pored ostalog, reći i ovo govoriti: Prevaleo je osamdeset godina života, prevadio pedeset godina književničkoga i nastavničkoga, i s pregršt-dve ogleda, pregleda i prevara proužala je jedna zlatna svadba, jednog srebrnog zanimanja u olovnoj službi, malene, lepotiziranja o lepori lepot u Srbu:

„Lepo je sve što budi u nama prijatno osećanje finijega roda, što budi takozvane finije emocije.“ Ali, od sve grade i od svega poslovanja u zidaru lepot na stavama Save i Dunava, ostaje nesumnjivo jedno — abecedna jasnost. Jer...

Bogdan Popović nije — racionalist, „...“ je — tradicionalist.

Priježan, sviležan, neobično smotren i nehitren, neobično jasan i perokrasan; kao ono ptičar jata nad sobom — i Bogdan Popović je, na prvi pogled, ne samo pomno gledao u takozvana umetnička sazvezđa, već se sverdnozalagoval i za onu zemaljsku, zanatsku, tehničku stranu umetničkog stvaranja — rečju, svoje stručne poslove izvodio je smisljeno, racionalno:

„Ja imam jedno svoje mišljenje, po kome se sve svodi na znanje; ne samo nauka, no i ukus, i po-nasanje — i mnoge druge stvari.“

No, iako sklon stavu, po kome i opažaji lepoga dobijaju svoje oblike samo iz razumskih spregova — Bogdan Popović je pojmove čisto tehnike, prenuosio u takozvane — sustine metatehnike:

„Sistem, odbroj, i slepo... su osveta trojica za svaki viši napredak čovečanstva.“

I tako, kao ono dendi-visibala nehajanja na proces hibernacije, i Bogdan Popović je više voleo da bezbržno živi u ledenim sferama tradicije, no da se razumski zalaže za nova istraživanja i nove akcije:

„Ne čitate nove knjige, ne ve-rujte da je novo uvek dobro.“

Bogdan Popović nije — realist, „...“ — literaturni.

Odmeren, umeren, uvek površan i stilozivsan, kako u svojim za-mašnjim tak i u svojim malešnjim ogledima, pregledima i razdavanjima lepote i za Bogdana Popovića na prvi pogled bi se reklo da je lo-gičan, naučan, neprotivorečan, i da je umetničke pojave realistički cenu-i očenio:

„Najviša umetnost je uvek bila realistička, veristička, naturalistička.“

No, iako, eto, sklon gledištu po čijoj se podeli realno može poboljšati posmatranje stvarnosti, a ne i sama stvarnost; graden, izgrađen, učen i načuēn da se pridržava ukra-snog, a ne i naprednog načela života — i Bogdan Popović, kao i tma drugih, prestaje da bude realist, i nastaje da bude najveći srpski literaturist, jer:

„Druge nauke spremaju čoveka za njegova razna stručna zanimanja; književno mu obrazovanje pomaže da se spremi za svoje najviše zanimanje — za zanimanje čoveka.“

I kao ono šeret bivalič naramak sena na rogovima — i Bogdan Popović je raznosoš dendibajku, po kojoj književno obrazovanje pruža naj-spretnija, najsrcečnija, i najsašvrenija dejstva u životu. Jer...

Bogdan Popović nije — estetičar, „...“ je — Pater aestheticus.

Bolećiv, molečiv, raskošno sedeciv, kao ono brižni otac raskalnu decu — i Bogdan Popović je od pisaca više nego očinskog zahteva: i da ne budu ispod enciklopedijske nule načitanosti, uglađenosti, prijatnosti; i da poštuju tradicije i ne re-mete idilu o umetnosti kao odmoru i slatkom poludrežem — rečju, da je takozvana evolucija ekspresivnog

života verodostojnija i od samog života, jer:

(s književnošću) živimo u najsjajnijem krugu i najlepšem svetu koji čovek može zamisliti. Jer:

„Ljudi s lepim ponašanjem, ljudi iz dobrog društva, uglađeniji su i jači od drugih i u duši kao i u svojim spojaljinama radnjama.“ I kao ono zemljina kora, porodila tek sjeseni — i s Bogdanom Popovićem radnje u lepoti kod Srbije poradile su se pedeset jaseni i poradile u — parnasko porodilište na još turskoj kraljici Beograda.

Visine, kažu, metapoviske, širine nepovorne; uvek krepkih potpetica, krepkih manjeti, krepka okovratnika — phsulinder; uvek osmešan i prijažan a uvek u crnom; neskonac borbama van svoga vremena; neskonac borbama van svoga vremena; a odrazan takoreći, i na smrt vunjenjivoga moljca — i Bogdan Popović je svoje zavičajne urodenosti osobno obogatio evropskim priodenstima, i iz svog dekorativnog kultka, uzdigav kujinjevnu kritiku na stupanj umetničkog ogleda, jasno i perokrasno, pojačao raskoš beogradskih tananorečnosti.

Jer, beogradski stil još ne bude — dražesna žena.

Jos uvek samo — maskulizirana opsesa.

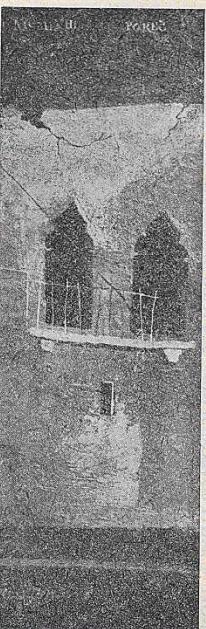
Za red dalje od Svetišlava Vulinovića, kritičara biomaterične neprednog umetničkog uživanja; za red alje Ljubomira Nedića, logičara i ironičara beslovesnih naličja lepote; za red dalje od Jovana Skerlića, kritičara nekromana umetničkog orgijanja i atletskog cenzora učestnosti, kao zadržavlja — Bogdan Popović je svojim vredno-po-redu i sebe naizd u red sredio za red nize od velikih klasičkih znamenja — vis formativa.

Vis formativa, kao načelo po kom se jedan osnovni praobilok ponavlja na svima poljima ljudske de-latnosti; po kome je izrecivo verodostojnija od prirode, jer oblici jezika daju više (Lepo, Dobro, Istinato) sto priroda može dati.

Vis formativa, kao načelo akcije, jer se leptoma i snagama jezika više budu volja za životom, no borbon za promenama nabojle životnih uslova, posredovanjem društva, nauke, tehničkih itd.

Vis formativa, ne kao običan formalan nagon za ublažavanjem manjnosti i osećajnosti, već kao vanistorijsko bivanje po sebi i za sebe,

m. cmetić napuštena kuća

Te drvlje i kamenje...

Jer, eto, kako ne treba pisati i širiti neke dendibajke o piscu bez čijeg se štava ne može pisati o este-tisanju kod Srbu.

Načitan, čitan, perovičan i više no životičari; dositejski jasan, razglasan, upitavajući se prisan svojim sredini, svoga vremena; uvek odne-govane i odmerene rečenice često i odmerene rečenice često i naustrb mislenice; uvek kao sadeljan od i-veri nepristupe kule od racionalističke kući usred bujnog krovotoka jedne potrošačke demokratije; hedonist lepih oblika i lepe igre reči u besporodnjim porodajima estetskog kvijetizma kod Srbu — i Bogdan Popović je, kao i tma drugih, lepotu zamišljaju više kao proizvod autonomne tehnike no istraživačke nauke; i Bogdan Popović je, kao i tma drugih, preuzglašavao krasotu evropskog eklektičkog pisanja; i Bogdan Popović je dositejski predosećao da oblici umetnosti nisu ništa manje dragoceniji od oblika misao-nosti:

„Pensišto i umetnost (što je jedno isto) postaju za onoga koji ih razuma nasušna potreba.“

Nazivan bonaldovcem, benovcem, tenovcem itd, sišav još u punoj snazi s ontologije kosmopolitski lepot do antologije novije srpske lirike — srpski Pater aestheticus trajno ostaje medu neimarima jugoslovenske u-glađenosti, uskladjenosti, i muzičke uramjenjenosti.

Umro je, kažu, u bolnici pevušći il Bahove il Mocartove opusne pobjedove. Poboravilo se.

Te drvlje i kamenje...

Jer stil, kažu još nije — durašan čovek.

Stil je tek — literaturni opium kao lek.

Bogdanpopovićevskom rečju:

„Sve prolazi... samo knjiga o-staje, samo knjiga o čoveku, njegova Književnost — ukraš

i uteha, zrak i boja, cvet uma i duše ljudske.“

I kao crni insekt od cveta do cve-te — i Bogdan Popović je od po-ema do romana neuromornu tražio sa-mo peludnu stravnost, u kojoj će, na tmu životnih gorčina, neozledena dušnica i medena jedinku, akademski braniti — hegemoniju literature,

Bogdan Popović nije — (...) Bogdan Popović jeste — (...) Poboravilo se. No...

Šimnik, podvinžnik, skudnik, al abecedno jasen i razumoukrasen pri priyom doduci sa životom silom stvarnosti; prisani, zivopisan do raskošno pionierskog refleksa — jedan biv rab božnji, ne bi više uokvireni jelostima i zjalostima panonske nizije, još u XVIII veku se ţarko zalagao:

„Za dati drznovenje, dati slobodu i srce mladoj, neće neiskusnoj i bojažljivoj srpskoj Muši.“

Potukica, vaspičat, posmrtač, sve stan da je „ispisanje porod umea, i da je „bran“ na Razum, a sestra Pame, raskošno načitan i divotno probitano u lepotama enciklopedijskog refleksa — jedan banatski sa-moun još u XVIII veku racionalistički je nastojavao da se narodium danu „knjige“ o najboljem vukusa i zdravog razuma, jer:

„Morala uvjerenja bila bi slaba i nedjeljivitina, kad ne bi bila ukrepljena glasom i stilom.“

Spisatelj, mislatelj, poopćelj, do jezgra živaca staločen i uvek razumno razglašen; uvek s radnom parom, i stinsinstvo i blagodjetstvo-vat; raskošno obdarjen sovjetima zdravog razuma i ejezičkim refleksom u evropskom smislu — jedan veliki pregalac u velikim tegobama tz. srpske dijaspore, još u XVIII veku znao je da včisti stilus jezika naše milje nacije i parnaski klitko:

„Ljubite muse i gracie, o, srpski mladići! Počuće sestra Apolonove! Težite se i tašteći k vrhu Parnasa! Ali :

„Na svaku reč i na svaki način sastavljanja i mestopoloženja reči pozor dati.“

I kao oni drevni sjajevi s kopata Febovih ognjenih ata — i parnske iske s Dositjevog guščijeg pera još lepo blistaju kraj Bogdanovih va-trometa na putevima abecedne jasnosti u izjednačavaju lepotiziranja i moraliziranja :

„I vesteščko moralno nije ništa drugo do najviši stupanj morala.“

Te drvlje i kamenje...

Jer, eto, kako ne treba pisati i širiti neke dendibajke o piscu bez čijeg se štava ne može pisati o este-tisanju kod Srbu.

Načitan, čitan, perovičan i više no životičari; dositejski jasan, razglasan, upitavajući se prisan svojim sredini, svoga vremena; uvek odne-govane i odmerene rečenice često i odmerene rečenice često i naustrb mislenice; uvek kao sadeljan od i-veri nepristupe kule od racionalističke kući usred bujnog krovotoka jedne potrošačke demokratije; hedonist lepih oblika i lepe igre reči u besporodnjim porodajima estetskog kvijetizma kod Srbu — i Bogdan Popović je, kao i tma drugih, lepotu zamišljaju više kao proizvod autonomne tehnike no istraživačke nauke; i Bogdan Popović je dositejski predosećao da oblici umetnosti nisu ništa manje dragoceniji od oblika misao-nosti:

„Pensišto i umetnost (što je jedno isto) postaju za onoga koji ih razuma nasušna potreba.“

Nazivan bonaldovcem, benovcem, tenovcem itd, sišav još u punoj snazi s ontologije kosmopolitski lepot do antologije novije srpske lirike — srpski Pater aestheticus trajno ostaje medu neimarima jugoslovenske u-glađenosti, uskladjenosti, i muzičke uramjenjenosti.

Umro je, kažu, u bolnici pevušći il Bahove il Mocartove opusne pobjedove. Poboravilo se.

Te drvlje i kamenje...

Jer stil, kažu još nije — durašan čovek.

Stil je tek — literaturni opium kao lek.

Bogdanpopovićevskom rečju:

„Sve prolazi... samo knjiga o-staje, samo knjiga o čoveku, njegova Književnost — ukraš

i uteha, zrak i boja, cvet uma i duše ljudske.“

GRETA

nad klijonom violine usnele su ružne ptice
gle odlaze mora i odlazi prerušena greta
samo mi još i snu ljkarakate njene bose puputice

a prostore bola otvorile zvezde kao ratnici u snu
ja sanjao sam kleteku ljubavi na svom dnu
i prosjak je u uglo moje usne-bdio

tako tamno sam u čelu snio
petine, petine, već javno zvono se klati
mom bolu koji mi rebro kao lišće zlati

a greta je bila stara kralja
u kojoj smo palili kandili do zore
čuji, kako kroz san lepta tajno more

GAVRANI

to lampu lupa u lepljivu masku prozora
isti dani, u šlemove sleču gavrani
odvija se usna ispacana i spora
pogledaj u njihanje peska more se stari

putuju rampe, jedan plug, nekakve rezbarije
skelet devojaka zatvaraju u plavu kletku
skočka koja ponovljena kruši tije
i put se nedosanja ni na tuom sortetu

popodnevni slijazak, krstare suplje konjice
obesena na klinu vezla se prastara šuma
uzasno spor pu, tvore zagonetne lice
zahijano do vesala do una

rog, ko duva u rog, čemou pragovi
tragovi, slijazak nistaviti, dani
u tuom bodu neki stari putnik plovi
i krešti om isti ružni južni gavrani

Vladimir STOJŠIN

TRAGANJE ZA SNOM

Moj dobiti san — gde je?
Otkuda ēu doneti sneg, bela tugo,
kad su mrtvi sunčani židovi?

Lepo su mi govorili: ti samo zapamti svoje ime
i nista vise. Tako će svatutti
ko je rekao sve istine.

Nista nije ostalo od puta.

Prilaze konji odrešeni i uplašeni.

Raste sevar i trska iz oka nočnog.

Ja sam vriskao, leteko i jaukao,

ali niko mi nije pokazao ikonu

kojoj treba da se molim.

Moj dobiti san — gde je?

Ostavili su znojavi kostaci pesmu žutog žita.

Moj dobiti san — gdje je?

Skitničarska krvi, zar procvetala si iz tame?
Ostavi mi senku, ako zaista boćeš da budemo prijatelji.
Ja ne umem da te tražim — nepoznata mi je twoja noć.

U to vreme, u to poreklo nezakoničib osmeba,
oci mi nijuljkivane vetrrom, Trava mi raste iz tela.

Zašto da se vracač plavoj Borislavici?

Ne prepoznaće me Borislava, jer sam otisao
pre zelog sunca.

A psi su zaboravili moje korake.

VI STE SAMO POSLI

Kako može da počne vetrar? Zar ne osećate noć
u diptihu, u telu?
Navikli smo na sve.

A priču o sedam patuljaka znamo napamet.
Nemoguće postaje moguće. I tako iz dana u dan.

Ja sam taj išam dolazi: kao mlado sunce.
I ljubi vam žuta kolena. Vi se samo mrštite
mislići da moje ime nije važno. O, davšenici su
plivali sa kamenom oko vrata: I niko ne pokušava
da objasni njihovu smrt. Niko!

Grad je pusti kao majčina utroba posle porodaja.

Kroz otvorene kapije ulazi pogrebna povorka.
Narikače nariču.

A gde je žitno kandilo za ikonu Uskrsnju?
Vi ste samo pošli u ove peščare, koje su nezne
kao krila golubija. Nebo mirisne na koljivo i bosiljak.

Vi ste samo pošli kao na molitvu,

a peščare šampanja vas oblaće.

Radomir RAJKOVIC